

Kantelu: Dnro 3725/4/06

(Kanteluni 7.11.2006 eduskunnan oikeusasiamiehelle Helsingin kaupungin perusopetuksen katsomusaineopetusjärjestelyistä)

Liittyy myös seuraaviin kanteluihin:

Kanteluni dnro 1066/4/06 Opetushallituksen katsomusaineopetusmuistiosta
Kanteluni dnro 3724/4/06 Espoon kaupungin katsomusaineopetusjärjestelyistä

**Vastine eduskunnan oikeusasiamiehelle Helsingin kaupungin
opetusviraston selvityksestä**

Vastinemahdollisuus: Vastinepyynnössään 21.3.2007 vanhempi oikeusasiamiehen-sihteeri Henrik Åström tarjosi minulle mahdollisuuden antaa vastineeni kyseiseen 9.3.2007 päivättyyn, opetustoimen johtaja Rauno Jarnilan allekirjoittamaan selvitykseen viimeistään 23.4.2007. Vastinepyynnössä mainittu vaatimus asian asiakirjojen salassa pidettävyydestä ei oikein tunnu sopivan tähän kanteluun, jossa ei ole kyse yhdestäkään yksittäisestä oppilaasta. Viranomaiset eivät myöskään kaipaa suojaa, sillä en edes ole ainut, joka on moittinut eri kuntien viranomaisia haluttomuudesta panna toimeen perusopetuslain 13 §:n vuonna 2003 muuttunut ajattelutapa ja pykälän vuonna 2004 muuttunut tulkinta.

Taustasta. Olin hämmästynyt, että korkein hallinto-oikeus saattoi tehdä ennakkopäätöksensä KHO:2004:99, sillä siinä kumottiin perusopetuslain 13 §:n yksikkö ”huoltaja”, jonka olin kuitenkin käsittänyt lainsäätäjän (valitettavaksi) tahdoksi antaa yhdelle huoltajalle yksinvalta poikkeuksen tekemiseksi vaikka vastoin toisen huoltajan kantaa. Päätös oli kuitenkin linjassa vanhan uskonnonvapauslain kanssa, jossa puhuttiin yksikössä oppilaan ”edusmiehestä”, jonka vaatimuksesta oppilas oli vapautettava uskonnonopetuksesta, jos oppilas ei ollut sen uskonnollisen yhdyskunnan jäsen, jonka opin mukaan uskonnonopetusta annettiin. KHO:n päätös kertoo, että tavallisillakin laeilla on jonkinlainen hierarkiansa. Uskonnonvapauslain (ja lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain) käyttämä monikko ”huoltajat yhdessä” onkin helposti ymmärrettävissä perustavamaksi kuin perusopetuslain käyttämä yksikkö ”huoltaja”, sillä peruskoulussa uskonnonopetukseen osallistuminen on lapselle paljon sitovampaa ja paljon kohtalokkaampaa kuin olisi pelkkä muodollinen jäsenyys uskonnollisessa yhdyskunnassa, ja kuitenkin ainakin oppilaiden enemmistön

uskonnollisen yhdyskunnan tapauksessa edellinen on perusopetuslain puolesta seurausta jälkimmäisestä. Jos huoltajat eivät ole esimerkiksi liittäneet lasta minkään uskonnollisen yhdyskunnan jäseneksi, se merkitsee lähtökohtaisesti sitä, että lapsi ei joudu mihinkään uskonnonopetukseen koulussa. Poikkeukseen tarvitaan silloin mielestäni oppilaan kaikkien huoltajien yhteinen tahdonilmaisu, jonka on lisäksi oltava kirjallinen ja oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoittama. Muu päätelmä tekisi KHO:n ratkaisun mahdollisuuden kovin vaikeaksi ymmärtää. Jos nimittäin KHO saattoi ylipäätään ratkaisullaan kumota perusopetuslain säännöksen sananmukaisen tulkinnan, ei KHO:n ratkaisua silloin korkeampana hierarkiassa olevana voi eikä saa jättää unhoon pölyttymään sovellettaessa alempana hierarkiassa olevaa perusopetuslain säännöstä, vaan ratkaisun on aina näyttävä säännöstä sovellettaessa. Siksi sen varmistamiseksi, että oppilaan kaikilla huoltajilla on sekä tieto että nimenomainen tahto, koulun on mielestäni aina vaadittava oletusarvoiseksi kutsumastani katsomusaineopetusjärjestelystä poikkeamisen perustaksi mainitsemani selkeä dokumentti ilman koulun tarvetta omiin kyseenalaisiin arvailuihin tilanteesta. Tarvittaessa koulun on mielestäni järjestettävä oppilaiden huoltajille jälkikäteinen kattava kysely.

Tietysti itse perusopetuslain säännöstäkin tulisi muuttaa, kuten opetusministeriölle esitinkin.

On vielä huomattava, että lapsen uskonnollista asemaa muutettaessa huoltajien yhteisen päätöksen ilmaisemiseksi ei riitä yhden huoltajan allekirjoitus, vaan allekirjoitus tarvitaan lapsen kaikilta huoltajilta (ellei sitten tuomioistuimien ole tässä suhteessa päättänyt lapsen huollosta toisin). On myös huomattava, että vaikka KHO:n ennakkopäätös puhuu, että toinen huoltaja ei voi pätevästi tehdä perusopetuslaissa tarkoitettua ilmoitusta toisen huoltajan vastustaessa, niin toisaalta uskonnonvapauslainsäädäntökin on muuttunut niin, että enää ei ole kyse oppilaan vapauttamisesta uskonnonopetuksesta oppilaan edusmiehen vaatimuksesta, vaan huoltajan ilmoituksesta, että oppilas osallistuu enemmistön uskonnonopetukseen. Aloittevelvollisuus uskonnonvapauslainsäädännössä on siis siirtynyt siltä huoltajalta, joka ei ole oppilaan uskonnonopetukseen osallistumisen kannalla, sille huoltajalle, joka haluaisi oppilaan osallistuvan uskonnonopetukseen. Silloin ottaen huomioon KHO:n ennakkopäätöksen on tämän jälkimmäisen huoltajan velvollisuus pyytää oppilaan kaikkia muita huoltajia allekirjoittamaan kanssaan tarvittava ilmoitus. Velvollisuutta tuoda oma-aloitteisesti esille omaa kantaansa ei taas ole sillä, joka on uskonnonopetukseen osallistumista vastaan. Hänen on lupa tyytyä siihen, että lasta ei ole liitetty uskonnollisen yhdyskunnan jäseneksi, jos siitä on kyse. KHO:n päätöstä ei siis mielestäni voi eikä saa käsittää niin, että päätöksellä olisi tarkoitettu vain palata vanhan uskonnonvapauslain käytäntöön, vaan niin, että päätöksen käytännön seurausten on myös oltava sopuosinnussa perusopetuslain vuonna 2003 voimaan tulleen muutoksen kanssa. Täten perusopetuslain 13 §:ssä mainitut oppilaan huoltajan ilmoitus, pyyntö ja päätös on ymmärrettävä tarkoittavan oppilaan huoltajien yhteistä ilmoitusta, pyyntöä tai päätöstä oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoittamana.

On edelleenkin tärkeätä huomata, että huoltajilla ei suinkaan ole velvollisuutta

päästä aina lapsen asioista päättämistä yhteisymmärrykseen, vaan heillä on oikeus olla myös erimieliset. On nähtävä ja hyväksyttävä se, että tällöin eräät päätökset vain jäävät syntymättä ja että silloin toinen tai toinen huoltaja vain joutuu sopeutumaan tilanteeseen.

Selvityksestä. Selvityksen sivulla 2 kerrotaan, että opetusvirastossa ei lukuvuoden 2006–2007 aikana ole toimittu kanteluni osana olleen muistioni vaatimalla tavalla. Selvityksessä sanotaan, että opetusvirastossa on katsottu, että koulut ovat itse riittävästi tiedottaneet huoltajille uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksesta ja opetusryhmien määräytymisestä opetuksen nivelkohdissa eli kouluun ilmoittautuessa ja siirryttäessä 7. luokalle. Selvityksessä mainitaan, että huoltajille on annettu tietoa myös Tervetuloa kouluun -oppaan ja Kuudesluokkalaisen oppaan välityksellä ja että opetusviraston intranetistä löytyvät ohjeet uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen järjestämiseksi.

Selvityksessä kerrotaan, että lisäksi kouluissa ja perusopetuslinjalla on luotettu huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön ja ajateltu yhden allekirjoituksen riittävän ilmaisemaan huoltajien yhteisen tahdon.

Minun katsannossani yksi allekirjoitus ei ole riittänyt eikä riitä ilmaisemaan huoltajien yhteistä tahtoa. Ihminen ilmaisee tahtonsa vasta omalla allekirjoituksellaan silloin, kun sellainen tarvittaisiin, tai pidättymällä allekirjoituksesta silloin, kun sitä ei tarvita. Ihminen ei myöskään saa kokea koulun painostavan itseään. Sellaista sopimatonta painostusta olisi esimerkiksi juuri allekirjoituksen kysyminen opettajan tavatessa huoltajan yhteistyön merkeissä. Kaikki huoltajat eivät myöskään ehdi eivätkä halua tulla suoraan tekemisiin koulun ja opettajien kanssa, ja silti asiassa on kuultava juuri heitä itseäänkin. Tämä on aina ollut hyvin herkkä asia painostukselle, ja kuitenkin ilmoitettaessa lapsi uskonnonopetukseen viedään lapselta mahdollisuus saada päättää itse opetuksen alkaessa julistamalla totuutena asianomaisen uskonnon jumalan ja muut opit.

Totean, että mainituista opetusviraston lähteistä eli painetuista oppaista ja intranetistä tulostetusta materiaalista ilmeisestikin kaikki muut olivat käytössäni kanteluni laatiessani paitsi opas ”Tervetuloa kouluun. Ekaluokkalaisen vanhemmille”, josta minulla on vain lukuvuotta 2007–2008 koskeva versio. Koulujen käytössä ovat olleet myös Opetushallituksen muistioista 2003 ja 2006 ainakin ensimmäinen. Mutta en usko, että huoltajille on kerrottu sen enempää. Olen kaikkea tätä materiaalia kritisoinut. Tiedotus huoltajille on siis välttämättä ollut virheellistä ja puutteellista. Olen kritisoinut myös sitä, että opetusvirasto ei ole pannut toimeen erityistä kyselyä kaikilla luokka-asteilla. Tiedotus huoltajille on siis ollut riittämätöntä myös tässä suhteessa.

Selvityksen sivun 2 keskivaiheilla mainittua lomaketta ”Osallistuminen koulun uskonnon opetukseen” en tiennyt olevan olemassakaan. Luulenkin, että lomakkeen nimi on vain kirjoitettu väärin ja että kyseessä on lomake ja tiedote ”Osallistuminen oman uskonnon opetukseen/peruskoulu”, joka oli kanteluni liitteenä 4. Sen tuoreimman version sain opetuskonsultti Sari Vahteralta 16.2.2007, ja tämä tuorein versio

on lainattu myös selvityksen sivuilla 4–6 kursivoimatonta kappaletta ”Lomakkeen täyttävät ...” mukaanlukien. Lomakkeen ainoa muutos aiempaan versioon verrattuna on toisen huoltajan allekirjoituskohdan lisääminen, selvityksessä kerrotun mukaan tammikuussa 2007 (lisäksi Vahteralta saamassani versiossa tiedotteesta oli poistettu virke 5.–9. luokkien opetusjaksoista, mutta sillä ei ole nyt merkitystä).

Toisen huoltajan allekirjoituskohdan lisääminen on juuri oikein silloin, kun on kyse oletusarvoisesta poikkeavasta katsomusaineopetusjärjestelystä. Mutta tiedote ei kuitenkaan kerro mitään tästä poikkeavan katsomusaineopetusjärjestelyn perustaksi tarvittavasta huoltajien yhteisestä tahdonilmaisusta. Se ei kerro KHO:n ratkaisusta, josta tämä olisi pääteltävissä. On vain lomake, jossa nyt on kahden huoltajan allekirjoituskohdat. Tiedotteessa ei kerrota, miksi niitä on nyt kaksi, kun aiemmin oli vain yksi. Huoltajille jää siksi epäselväksi, onko aiemmin yhden huoltajan allekirjoittama ilmoitus/pyyntö katsomusaineopetuksesta edelleenkin sitova, vai voiko toinen huoltaja vaatia ilmoituksen/pyynnön purettavaksi.

Toisen huoltajan allekirjoituskohdan lisääminen sellaisenaan kaikkiin tapauksiin myös osittain pahentaa tilannetta. Oppilas, joka kuuluu rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan, on muistiossani esittämiäni perusteluiden tähden velvollinen osallistumaan kasvatukseen joko koulussa tai omassa uskonnollisessa yhdyskunnassaan vain huoltajien yhteisestä tahdonilmaisusta, mutta ei muuten. On väärin kahdella allekirjoituskohdalla yrittää pakottaa huoltajat yksimielisyyteen, vaikka heillä ei ole siihen velvollisuutta. Ei tiedotteessa eikä lomakkeessa kerrota, että huoltajilla on oikeus olla erimieliset ja että jokaisella huoltajalla erikseen on oikeus olla jopa kokonaan ilmoittamatta kantaansa ja että silloin koulu järjestää oppilaalle korvaavaa opetusta. Käydessäni 6.9.2006 opetusvirastossa tapaamassa Sari Vahteraa hän kertoi, että hänen mielestään huoltajien on päästävä yksimielisyyteen. Mutta kuten hänelle silloin sanoin, tämä hänen näkemyksensä on mielestäni väärä.

Lomaketta tarjotaan myös mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattomalle oppilaalle, jolle huoltajat tämän saaman kasvatuksen ja kulttuuritaustan tähden voisivat pyytää jotain koulun järjestämää uskonnon opetusta (muuta kuin enemmistön, mutta kenties myös enemmistön) oman uskonnon opetuksena sen ilmeisesti vastatessa hänen uskonnollista katsomustaan. On jälleen juuri oikein, että lomakkeessa tällöin vaaditaan kaikilta huoltajilta allekirjoitus kaikkiin uskonnonopetusvalintoihin sekä myös elämäkatsomustiedon valintaan, ja jälleen väärin, että tiedotteessa ei sanota tästä sanaakaan. Opetusviraston (opetusministeriön lakimiehen vahvistaman) laintulkinnan mukaan (oletan tässä, että tämä laintulkinta todella koskee myös tätä tapausta, eikä vain rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvan oppilaan tapausta) huoltajilla on kuitenkin oikeus olla pitämättä tätä uskonnon opetusta todella oppilaan omana, minkä vuoksi heillä lomakkeenkin mukaan on oikeus pyytää oppilaalle koulun järjestämää korvaavaa opetusta toisin kuin olisi oppilaalle, jota ainakin yksi huoltajista pitää uskonnottomana. *Silloin onkin niin, että koulun järjestämä korvaava opetus (tai ohjattu toiminta) on tässä tapauksessa oppilaan oletusarvoinen katsomusaineopetusjärjestely, ei elämäkatsomustiedon ope-*

tus. Tämä jäi minulta muuten mielestäni huolella mietityssä muistiossani huomaamatta. Nyt voi ajatella, että vaikka huoltajat olisivat yksimieliset siitä, että oppilaalla on jokin tietty uskonnollinen katsomus, he saattaisivat silti olla erimieliset siitä, onko tätä katsomusta lähellä oleva koulun antama uskonnon opetus todella oppilaan oman uskonnon opetusta tai ainakin riittävän lähellä sitä, jolloin he eivät siis kenties pystyisi sopimaan mistään yhteisesti. Tällöin koulun olisi järjestettävä oppilaalle korvaavaa opetusta. Lomakkeeseen siis tarvittaisiin oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoitus oppilaan uskonnollisen katsomuksen ilmoittamiseksi, mutta mielellään lisäksi ainakin yhden huoltajan ilmoitus oppilaan osallistumisesta koulun antamaan korvaavaan opetukseen. No, lomaketta ei ehkä voi muokata tämänkin tilanteen huomioon ottavaksi, vaan asia on huoltajien hoidettava muuten. Tästä olisi kuitenkin rehtorit ohjeistettava.

Minua pohdituttaa tietysti edelleen se, että elämäkatsomustiedon opetus on vapaasti valittavissa rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvalla oppilaalla. Tämä vielä enemmän kuin kolmen säännön täyttymättä jääminen oman uskonnon opetuksessa saattaa aiheuttaa vaarallisia paineita elämäkatsomustiedon opetuksen sisällölle. Annettava opetus voi vääristyä siihen osallistuvien uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien tähden. Elämäkatsomustiedon opetuksen vastustajat saattavat myös vedota siihen, kuten ovatkin vedonneet, että oppiaine ei enää ole vain uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomia varten. Toisaalta oppiaine ei mielestäni ole sinänsä sopimaton kenellekään. Sen pohjana julkilausutustikin olevan sekuläärin humanismin voi katsoa olevan kaikkien ihmisten yhteisesti jaettavissa. Nykyisellään oppiaineessa on toki myös aineksia, jotka ovat tarkoitettut nimenomaan vain uskonnottomille eli oppiaineen varsinaiselle kohderyhmälle. Tämä kanteluni ei kuitenkaan koskettele näitä kysymyksiä.

Selvityksen sivuilla 2 ja 3 kerrotaan keväällä 2006 evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumattomien mutta enemmistön eli siis evankelis-luterilaisen uskonnon opetukseen osallistuvien 4.–6.-luokkalaisten oppilaiden huoltajille tehdystä kyselystä. Lomake oli myös muistioni liite 3. Lomake ei täyttänyt vaatimusta kaikkien huoltajien allekirjoituksesta oletusarvoisesta opetusjärjestelystä poikkeavalle järjestelylle. (Yllättävää on myös, että lomakkeessa ei mainittu mitään oman uskonnon opetukseen osallistumisesta koulussa.)

Selvityksen sivulla 3 kerrotaan, että vastaavaa kyselyä ei katsottu tarpeelliseksi tehdä vuosiluokkien 1–3 oppilaille. Mutta sivuilla 3–4 lainatussa noiden oppilaiden osalta käytetyssä ”Tervetuloa kouluun” -oppaassa puhutaan vain oppilaan huoltajasta yksikössä, jolloin vastaava kysely olisi pitänyt tehdä ainakin silloin, jos oppilaalla oli yhtä useampi huoltaja.

Selvityksessä ei ole kerrottu ”Tervetuloa kouluun” -oppaan versiosta lukuvuodeksi 2007–2008, vaikka se olisi ehtinyt mukaan. Koska kanteluni tarkoitus on saada opetusviraston käytännöt korjatuiksi, katson asialliseksi tarkastella myös tätä versiota (**liite 7**). Parannusta on otsikko ”Uskonnot ja elämäkatsomustieto”, mutta muita oleellisia muutoksia ei ole tehty. Edelleenkin, kahteen kertaan, puhutaan op-

pilaan huoltajasta yksikössä. Toisaalta oikeasti koulun järjestämän korvaavan opetuksen pyytämiseen ei tarvita yhdenkään huoltajan pyyntöä eikä siihen saa vaatia huoltajien yhteistä pyyntöä.

Selvityksen sivuilla 6–7 lainataan 5.2.2007 vuosiluokkien 1–6 koulujen rehtoreille lähetetyt ohjeet. Ohjeet vastaavat osaa muistioni liitteestä 2. Selvityksessä mainitaan ohjeissa otetun huomioon molempien huoltajien allekirjoitukset. Ohjeissa lukeekin nyt seuraavaa: ”Lomakkeeseen tarvitaan molempien huoltajien allekirjoitus.” Tämä kyllä tekee selväksi, että kaksi allekirjoituskohtaa lomakkeessa tarkoittavat todellakin vaatimusta kahdesta allekirjoituksesta, ei vain suositusta. Mutta toisaalta tätä ohjeen kohtaa koskee sama kritiikkini kuin esitin yllä itse lomakkeesta.

Selvityksen sivun 7 lopussa kerrotaan, että 4.–6. vuosiluokkien oppilaille toukuussa 2006 tehtyä kyselyä ei ole tehty 7.–9. vuosiluokkien oppilaille. Perusteluksi tälle selvityksessä sanotaan 7. luokalle siirtyvien oppilaiden täyttävän selvityksen liitteenä olevan oppilastietokortin. Tämä oppilastietokortti oli myös muistioni liite 5. Selvityksessä edelleen sanotaan, että koulut ovat tiedottaneet uskonnon ja elämänkatsomustiedon opiskeluun liittyvistä asioista tiedotustilaisuuksiinsa.

Mutta ainakaan opetusviraston laatima ”Kuudesluokkalaisen opas oppilaille ja heidän vanhemmilleen” ei lukuvuodeksi 2006–2007 sisältänyt eikä lukuvuodeksi 2007–2008 sisällä mitään selostusta katsomusaineopetuksesta. Tiedotustilaisuudet eivät korvaa tätä puutetta. Esimerkiksi passiivisesti sekä uskontoihin että tiedotustilaisuuksissa käynteihin suhtautuvan huoltajan on voitava ilmaista tämä passiivisuutensa olemalla allekirjoittamatta esimerkiksi uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman oppilaan oppilastietokorttia, johon on rastittu ruutu, että oppilas opiskelee jotain tiettyä uskontoa. Se on ollut kuitenkin sikäli mahdotonta, että oppilastietokortissa on ollut vain yksi huoltajan allekirjoituskohta.

Toinen huoltajien allekirjoituskohta on nyt lisätty: ”Oppilastietokortti 2007. Perusopetuksen luokat 7–9” [Kuudesluokkalaisen opas. Lukuvuosi 2007–2008] (liite 8). Koska, kuten jo yllä totesin, kanteluni tarkoitus on saada opetusviraston käytännöt korjatuiksi, katson jälleen asialliseksi tarkastella myös tätä versiota. Tässä oppilastietokortissa on paljon väärää. Mistään ei huoltajille selviä, että oppilaalle on olemassa jokin tietty oletusarvoinen katsomusaineopetusjärjestely, että kaikkien huoltajien allekirjoitus tarvitaan vain tästä oletusarvoisesta poikkeavalle katsomusaineopetusjärjestelylle ja että huoltajien ei tarvitse olla katsomusaineopetusjärjestelyn suhteen yksimieliset. Kuinka huoltajat voivat allekirjoittaa oppilastietokortin, jos he eivät tiedä, mitä erimielisyystilanteesta seuraa? Heidänhän, ja myös koulun, tulisi saada tietää, että rastien täysin puuttuminen tai kaksi rastia eri ruuduissa merkitsevät, että koulu järjestää oppilaalle oletusarvoisen opetuksen.

Kaikkiaan oppilastietokortti tuntuu huonolta paikalta selvittää katsomusaineopetuskysymys. Parempi olisi erillinen tiedote ja lomake.

Selvityksen sivulla 8 kerrotaan, että keväällä 2006 yhtenäisissä peruskouluissa opiskelleet oppilaat saattoivat siirtyä koulunsa 7. vuosiluokalle täyttämättä oppilastietokorttia. Niinhän todella olikin, kuten muistiossani kerroin Aleksis Kiven

yhtenäisestä peruskoulusta sen rehtorin kanssa keskusteltuani (nokikkain ja sähköpostitse 31.7.–1.8.2006). Rehtori sanoi minun olevan oikeassa asian suhteen ja että he tekevät kyselyn 8. ja 9. luokat aloittaville; hän sanoi kuitenkin odottavansa opetusviraston tiedotetta. Selvityksessä ei kerrota mitään siitä, onko tilanne yhtenäissä peruskouluissa korjattu. Ilmeisestikään ei, sillä opetusvirasto ei kaiketikaan ole laatinut rehtorin kaipaamaa tiedotetta. Tästä kertonee myös se, että rehtori ei vastannut hänelle 28.3.2007 lähettämäni tiedusteluun, olivatko he tehneet tuollaisen kyselyn.

Johtopäätökseni. Opetusviraston selvitys ei tyydytä minua. Lomakkeisiin on nyttemmin lisätty toisen huoltajan allekirjoituskohta. Tämä osoittaa, että on ymmärretty oikein se, miten huoltajat voivat pätevällä tavalla käytännössä ilmaista mahdollisen yhteisen tahtonsa. Mutta toisaalta ei ole ymmärretty, että oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoitus tarvitaan vain oletusarvoiseksi kutsumastani ratkaisusta poikkeavaan ratkaisuun. On silloin väärin yrittää pakottaa huoltajat yksimielisyyteen; on itse asiassa väärin yrittää pakottaa kaikki huoltajat edes allekirjoittamaan lomaketta. Ei ole ymmärretty, että on päinvastoin koulun velvollisuus aina kertoa huoltajille, mikä on oppilaalle oletusarvoinen ratkaisu ja minkä koulu siis toteuttaa, elleivät huoltajat yhdessä tahdo toisin.

Täten näen, että muistioni vaatimuserässä huolellisesti miettimääni menettelytapaa ei ole noudatettu ja että tällöin ohjeita, tiedotteita ja lomakkeita ei ole osattu laatia oikein.

Selvitys vahvistaa myös sen, että ainakin kirjallista tiedotusta on jaettu huoltajille riittämättömästi. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen kanteluratkaisun ja Opetushallituksen uuden muistion sekä oman muistioni vaatimaa kattavaa kyselyä ei ole toteutettu. Ei ole huomattu, että aiemmin täytetyt lomakkeet, joissa poikkeusjärjestelylle ei ole oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoitusta, eivät riitä perustaksi jatkaa tätä poikkeusjärjestelyä, vaan tarvitaan kysely. Ei ole huomattu, että erityisesti pidättyminen ennen 1.8.2003 vaatimasta oppilaalle vapautusta enemmistön uskonnon opetuksesta ei ole tarvittava ilmoitus jatkaa edelleen tähän opetukseen osallistumista.

Vaadin edelleenkin Helsingin kaupungin opetusviraston perusopetuslinjalta kantelussani esittämäni kattavan ja eritellyn kyselyn toteuttamista. Kattava kysely olisi pitänyt järjestää heti lainmuutoksen 1.8.2003 jälkeen, kuten olisi ollut mahdollista, ja uudemman kerran KHO:n ennakkopäätöksen 25.11.2004 jälkeen; silloin asiat olisivat tulleet moitteettomaan kuntoon. Mutta erityisesti nyt, kun Opetushallitus on antanut uuden, kanteluratkaisuun perustuvan muistionsa, ei kyselyä saa enää jättää tekemättä.

Tämä vastineeni vahvistaa kanteluani mainitsemani Opetushallituksen uuden muistion epäselvyydestä sekä antaa myös tukea tuohon kanteluuni liittyvälle esitykselleni perusopetuslain 13 §:n muuttamisesta ottamaan huomioon KHO:n päätös. Toivon kanteluasioideni valmistelijoiden ja ratkaisijoiden yhtyvän tähän.

Jouni Luukkainen

Liitteet 7–8